

REALIZACE VÝZKUMU POMOCÍ ZAKOTVENÉ TEORIE

Václav Dobiáš

Zakotvená teorie je jednou z nejpoužívanějších výzkumných metod v kvalitativním výzkumu. V příspěvku byli posluchači seznámeni s možnostmi a mezemi využití kvalitativní Zakotvené teorie v pedagogickém výzkumu. Metodika použití zakotvené teorie není jednotná, existuje několik rozdílných výzkumných designů Zakotvené teorie. V příspěvku byly představeny: Glaserova zakotvená teorie, Strauss Corbinové zakotvená teorie (1999) a Charmazové Konstruktivistická zakotvená teorie (2014). Jednotliví autoři vycházejí z rozdílných epistemologických a ontologických předpokladů od Glaserova pozitivismu, přes pragmatismus Strass a Corbinové, až ke konstruktivismu Charmazové. Na principech práce s literaturou bylo ukázáno, jakým způsobem filozofické předpoklady ovlivňují metodologii výzkumu. Glaser zakazuje čtení odborné literatury před započítím a v průběhu výzkumu, zatímco Strass a Corbinová doporučují pracovat s odbornou literaturou v jakékoliv fázi výzkumu.

V příspěvku byla představena metodologie Konstruktivistické zakotvené teorie podle Charmazové. Charmazová pro identifikaci kódů používá počáteční (initial) kódování. V rámci tohoto kódování doporučuje kódy kódovat jako slovesa, protože tato slova posunou analýzu z popisu statického tématu k analýze aktivního procesu. Počáteční kódování je realizováno paralelně se sběrem dat. Kódování a tvorba kategorií značí nalezení významových jednotek, tj. úseků v analyzovaném textu nesoucích informaci ve vztahu k výzkumné otázce (Miovský 2006). Strauss a Corbinová (1999) tento proces popisují jako proces rozebírání, prozkoumávání, porovnávání, konceptualizace a kategorizace údajů. Ve shodě s ostatními doporučuje Charmazová kladení si otázek o povaze dat v průběhu počátečního kódování. Okruh otázek rozšiřuje o konstruktivisticky zaměřené otázky:

- Z jakého úhlu pohledu?
- Co data tvrdí, vyslovují, nebo nechávají nevysloveno?

Ve druhé fázi využívá Charmazová zaměřeného kódování. Jeho cílem je získání kandidátů na budoucí kategorie. Tyto zaměřené kódy dostaneme vytříděním, vybráním, či sloučením nejvýznamnějších, anebo nejčastějších počátečních kódů a analýzou velkého množství dat obsažených ve výzkumu.

Další fáze Charmazové zakotvené teorie je teoretické vzorkování, které se skládá z hledání dat vhodných k dopilování, propracování a vylepšení zaměřených kódů, díky čemuž vznikají plnohodnotné kategorie. Mnohdy teoretické vzorkování znamená výzkumníkův návrat zpět do terénu.

Vztahy mezi kategoriemi vznikají v průběhu procesu analýzy a jsou zaznamenávány do mem (poznámek). Většinou si v nově vytvářené teorii výzkumník zvolí jednu kategorii, jako centrální. K této kategorii, pak vztahuje ostatní kategorie. Ovšem u Charmazové je význam centrální kategorie potlačen na úkor širšího přístupu spočívajícího v popisu, jak jednotlivé kategorie a jejich subkategorie společně tvoří abstraktní zakotvenou teorii (Birks a Mills 2011).

V závěrečné fázi tvorby teorie dává Charmazová oproti ostatním přístupům výzkumníkovi volnější ruce při tvorbě teorie. Popisuje celkem tři techniky, určené k závěrečné analýze: Tvorbu diagramů, integraci mem a teoretické třídění, které

Charmazová chápe, jako vytvoření a zjemnění teoretických souvislostí, integraci kategorií do teorie nebo porovnávání kategorií na abstraktní úrovni.

Citované zdroje:

BIRKS, Melanie a Jane MILLS, 2011. Grounded theory: a practical guide. London: SAGE Publications. ISBN 978-1-84660-992-1.

CHARMAZ, Kathy, 2014. Constructing grounded theory. 2. London: SAGE, 388 s. ISBN 978-085-7029-140.

MIOVSKÝ, Michal, 2006. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 332 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBIN, 1999. Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie Přel. S. Ježek. Boskovice: Albert, 196 s. ISBN 80-858-3460-X.

Autor:

Václav Dobiáš je odborným asistentem na Katedře informatiky Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. V rámci disertační práce autor obhájil výzkum realizovaný pomocí kvalitativního výzkumného designu Zakotvené teorie.

Kontaktní údaje:

Mgr. Václav Dobiáš, Ph.D.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta pedagogická

Jeronýmova 10, 371 15 České Budějovice

E-mail: dobias@pf.jcu.cz